

Mekân ve Yer

Mekân ve yer kavramının kökenleri Antik Yunan'a kadar inmektedir. Antik Yunan'da topos ve chora kavramları ile yer ve mekân ayrımının yapıldığı görülmektedir. Mekân ve yer kavramlarının tarihsel gelişimini kabaca anlatmak gerekirse antik metinlerden aydınlanmaya kadar yer kavramının; Rönesans sonrasında ise mekân kavramının yaygın olduğu, modernizm sonrasında ise iki kavram arasındaki ayrışmanın daha da belirginleştiği söylenebilir (Ötkünç, 2016).

Özellikle fenomenoloji ile birlikte yer odaklı görüşler artmaya başlamış, Hümanist coğrafyacılar, fenomenolojik yaklaşımların temellendirdiği bir anlayışla, mekânı insanın anlam dünyasına yerleştirmiş, yaşanan ve deneyimlenen mekân olarak yeri, çalışmalarının odak noktasına almışlardır. Yer, insanın kök saldığı, ait olma hissini kuvvetlendiren anlamlı bir mekân olarak kavramlaştırılırken; mekân yere göre daha soyut bir kavram olarak tanımlanmıştır (Tuan, 1977; Relph, 1976; Cresswell, 2004).

DAVRANIŞSAL COĞRAFYA

Mekân kavramı, çok boyutlu yapısal bir üretimi ifade eder. Lefebvre (2014, 67-69) mekanı; *algılanan (perceived)*, *kavranan/tasavvur edilen (conceived)* ve *yaşanan (lived)* olmak üzere, üç başlıkta ele alır ve mekana içkin bu tür toplumsal pratikleri birbirinden ayırır. Algılanan pratikler, uygulamalar şehrin üretim ve yeniden üretimini gerektirir, kavranan/tasavvur edilen (conceived) şehrin temsilini ifade eder ve yaşanan (lived) ise kentin fenomenolojik (bilinçli olarak deneyimlenen) temsilidir.

DAVRANIŞSAL COĞRAFYA

Lefebvre'in, sosyal faaliyetler ile etkileşimlerin ve mekânın birbirine bağlı olduğu fikrini ileri sürmesi de önemlidir. Harvey (2012), mekân kavramını; “*mutlak*”, “*göreceli*” ve “*ilişkişel*” olmak üzere, üç farklı boyutta tanımlamaktadır. Harvey, sermayeyle emeğin tahakkümünün kâr yarattığını Marksist bir bakış açısıyla savunmuştur. “*Sermaye birikim sürecinde*” yapılı çevrenin (konut, altyapı, alışveriş merkezleri, parklar vb) önemini çalışmıştır.

DAVRANIŞSAL COĞRAFYA

Harvey, kapitalist üretim sürecinde şirketlerin üretime yönelik makine ve hammaddeler için yatırım yapmak yerine artık gayrimenkule yatırım yapmaya başladıklarını ileri sürmüştür. Bu anlamıyla ‘*kentsellik*’, tıpkı bir endüstriyel ‘*ürün*’ gibi üretilen kentsel mekânın değişim ve tüketim değerini belirleyen en önemli fiziksel ve sosyal ortamdır. Bu nedenle, bu yapılı çevrenin üretilme yolu “*sermaye birikim sürecinin*” bir parçası haline gelir. Harvey için, kentsellik, tıpkı bir endüstriyel ‘*ürün*’ gibi üretilen kentsel mekânın değişim ve tüketim değerini belirleyen en önemli fiziksel ve sosyal ortamdır. Bu nedenle, bu yapılı çevrenin üretilme yolu “*sermaye birikim sürecinin*” bir parçası haline gelir (*Rittersberger, 2013,s.13*).

DAVRANIŞSAL COĞRAFYA

Türkçede, “yer” kelimesi, neredeyse dünya üzerindeki ve gök altındaki her coğrafi, mekansal durumu tanımlamak için kullanılır. Fakat gündelik dilde ve konuşmalarda “yer”, İngilizcedeki “*place*”e eşdeğer anlamını en çok “*ev*”de buluyor gibi görünmektedir. Türkçede yerleşilen, ikamet edilen mekan için sürekli “*ev*” e gönderme yapıldığı buna bir örnek olarak gösterilebilir: “*Burası ev gibi, sıcacık!*”, “*kendini evinde hisset*”, yurt anlamında “*sonunda kendi evime döndüm*”, bölge-kent parçası yerine “*evime geldik, işte bu mahalle...*”. Bütün bu açıklamalara rağmen, aslında “yer” konusu ve kelime anlamı çok karmaşıktır. Pratikte, insanların neyin yerine “yer” kelimesini kullandıklarını ayırt etmek, takip etmek neredeyse imkânsızdır. Fakat şu bir gerçektir ki, “mekan” ve “yer” kelimeleri, benzerlik, yakınlık ve birlikteliklerine rağmen, farklı anlamlara çağrışım yaparlar (Tuncer-Gürkaş, Barkul, 2012: 3).

DAVRANIŞSAL COĞRAFYA

Cresswell'e (2004) göre “*yer*”, *insanların, öyle ya da bir baŐka türlü, iliŐik kurdukları, değdikleri, bağlandıkları meknlardır; anlamlı konumlardır*”. Burada “*yer*”, fiziksellikten, konumdan, topraktan baŐka bir Őeye referans verilirken, yine mekanla, konumla iliŐkili bir Şekilde tanımlar. Yer anlamını en basit olarak ev (yuva) kavramında bulmaktadır. David Seamon'a göre ev, insanın dıŐ dünyanın koŐuŐturmasından kendini çekip, dinlenebildiği özel bir yerdir. Bu anlamda ev (yuva), insanın bağlanma ve kök salma duygularını hissettiği yerin bir metaforudur (akt: Cresswell, 2004).

DAVRANIŞSAL COĞRAFYA

İnsan için anlamlı yaşantısal mekânın ilk ve yalın hali olan ev, Bachelard'a (1996) göre bizim her gün kök saldığımız dünya köşemiz, ilk evrenimizdir. "İçinde yaşanmış bir ev, cansız bir dam altı değildir. İçinde oturlan mekân ise, geometrik mekânı aşar" (1996:72). Çünkü ev (yuva) mekândan çok daha farklı bir anlam taşımaktadır. Doğduğumuz, yaşadığımız, anılar biriktirdiğimiz, kendimizi güvende ve ait hissettiğimiz bir yerdir. Evle benzer şekilde anlam ve değer yüklü diğer bir kavram ise vatan olarak karşımıza çıkmaktadır (Köşker, 2018).

Konak Meydanı- **İzmir**

Hasankeyf/ Batman

Grand Place- Brüksel